

İmam-Hatip Liselerinde Görevli Müzik Öğretmenlerinin Dinî Mûsikî Dersine Karşı Yeterlikleri

Qualification Music Teachers at Religious High Scholl on Religious Music Lessons

Özkan APAYDIN

Dr., Müzik Öğretmeni, Yasemin Karakaya Bilim ve Sanat Merkezi, Ankara
Dr., Music Teacher, Yasemin Karakaya Science and Art Center, Ankara, Turkey
(aranje44@gmail.com)

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types : Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received : 04 Ağustos / August 2017
Kabul Tarihi / Accepted : 09 Haziran / June 2018
Yayın Tarihi / Published : 15 Haziran / June 2018
Yayın Sezonu / Pub Date Season : Haziran / June
Cilt / Volume: 5 • Sayı / Issue: 1 • Sayfa / Pages: 1-14

İntihal / Plagiarism

Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.
This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Yayın Hakkı / Copyright®

Bülent Ecevit Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi tarafından yayınlanmıştır. Tüm hakları saklıdır.
Published by Bülent Ecevit University, Faculty of Theology, Zonguldak, Turkey. All rights reserved.

Öz: 1913'lerde kuruldukları günden bu yana kapatılma dâhil birçok mağduriyet yaşayan İmam Hatip Okullarının 2016 yılı verilerine göre sadece lise birimlerinin sayısı 2033, bu okullarda okuyan öğrenci sayısı da yaklaşık 700 bin civarındadır.¹

İmam-Hatip Liselerinin haftalık ders programında yer alan kültür sanat dersleri arasında müzik, görsel sanatlar dinî mûsikî gibi dersler yer almaktadır. Mûsikî², güzel sanatların bir dalı, en önemlilerinden birisi, çok güçlü tesiri olan bir sanat ilmidir. Ancak haftalık ders programında yer alan Dinî Mûsikî dersinin zorunlu derslerden olmaması, programda yer alan müzik dersinin³ beden eğitimi-görsel sanatlar-müzik arasından seçilmesi gibi durumlar Dinî Mûsikî dersinin öğretim programı ve ders öğretmenlerinin yeterlikleri, hizmet içi eğitimleri gibi konularda yaşanan problemlerin göz ardı edilmesine sebep olmuştur.

Bu çalışmada Dinî Mûsikî dersine giren müzik öğretmenlerinin derse karşı yeterlik durumunun tespiti yapılacaktır. Dersin müfredatı,⁴ öğretim programı, ders kitabındaki konu ve kazanımlar ile bu derse girmekle yükümlü olan müzik öğretmenlerinin lisans döneminde aldığı dersler ve öğretmen olduktan sonra aldıkları hizmet içi eğitimler

1 Başbakanlık İletişim Merkezi (BİMER) 16.05.2016 tarihli 569812 nolu başvurunun 19.09.2016 tarihli yanıtı.

2 Bayram Akdoğan, *Türk Din Mûsikîsi Dersleri* (Ankara: Bilge Yayınları, 2010), 113.

3 BİMER İmam-Hatip Liselerinde müzik dersinde Dinî Mûsikî dersi yapılabildiği ifade edilmiştir.

4 Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı, *Tebliğler Dergisi*, (Kasım 1985): 450.

karşılaştırılarak derse giren öğretmenlerin derse karşı yeterliği ortaya koyulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: İmam-Hatip Liseleri, Dinî Müsikî, Müzik Eğitimi, Dinî Müsikî Öğretmenleri, Öğretmen Yeterlikleri.

Abstract: Since founded in 1913, the religious schools, having many problems even to had been closed, are considered to have 2033 high school departments and around 700 thousand students who attend them according to the data in 2016.

In the curriculum of religious high school there are lessons such as music, art and religious music. As considered the essentials aims of these schools, the religious music lessons are seemed vital.

Music is one of the most important lessons in fine arts departments and has strong effect. As the religious music is not a compulsory lesson for timetables, is to be chosen among the lessons as Physical Education, art for the curriculum can be considered as the problems to face as well materials and teachers are not satisfactory and the in service trainings are not enough.

In this context, it is aim to show the quality of teachers by comparing curriculum, course books, subjects, bachelor curriculum and in service trainings. The study has an original quality to show "an important problem by indicating scientific measure on curriculum, timetables, course books and the teachers" as well finding a solution to this problem by comparing all related disciplines.

Keywords: Religious High Schools, Religious Music, Music Education, Teachers of Religious Music, Quality of the Teachers of Religious Music.

GİRİŞ

İnsanın ailesinden (ana-babasından) getirdiği gizilgüce kalıtım denir.⁵ Bu gizilgücün içinde insanın bilişsel, devimsel ve duygusal güçleri vardır. Bunlar yetenek olarak tanımlanabilir. Bu yetenekle insanın doğumundan itibaren çevrenin ve eğitim ortamlarının da etkisiyle gelişir ve yeterli haline dönüşür. Zamanla insan bu özellikleriyle birlikte çevresiyle ilişkiler geliştirir.⁶

Bütün toplumların bilgi birikimlerini, davranış kalıplarını, milli, manevi değerlerini kendilerinden sonraki nesillere aktardıkları görülmektedir. Bu aktarım belli bir sistem içinde gerçekleşmektedir. Bu sistemin adı eğitimidir.⁷

5 İbrahim Ethem Başaran, *Eğitime Giriş* (Ankara: Umut Yayınları, 1999), 11.

6 Georg Wilhelm F. Hegel, *Estetik Güzel Sanatlar Üzerine Dersler*, trc. Taylan Altuğ, Hakkı Ünler (İstanbul: Payel Yayınları, 1994), 237.

7 Salih Nurdağ, "Bir Eğitim Aracı Olarak Okul Piyesleri" *Hece Edebiyat Dergisi* 10 (2005): 104-279.

İnsanın öğrenmesi belli süreçler içinde oluşur.⁸ Örgün eğitim ortamında öğrencilere kazandırılmak istenen bilgi, beceri ve kazanımların gerçekleşmesi konusunda etkin role sahip önemli paydaşlardan birisi öğretmendir. Öğretmenin meslekî anlamda yeterliği, dersinde başarılı olabilmesinin temel gerekliliklerinden birisidir. Alanında yeterli olmayan bir öğretmenin dersinde başarılı olması mümkün gözükmemektedir.

Öğretmenlerin mesleğe başlamadan önce üniversite lisans dönemlerinde aldıkları dersler, meslekî hayatlarında anlatacakları derslerin temelini oluşturmaktadır. Ancak eğitim – öğretim ortamında okutulan bazı derslerle ilgili doğrudan ilişkili lisans bölümü bulunmamaktadır. Dinî mûsikî dersleri de bu derslerden biridir. Dinî mûsikî dersi, herhangi bir öğretmenin hem din hem de mûsikî alanıyla ilgili yeterli bilgi ve beceriye sahip olmadan öğretimini yapabileceği bir ders değildir.

Bu çalışmada dinî mûsikî dersine girmekle mükellef olan müzik öğretmenlerinin dinî mûsikî dersine karşı meslekî yeterliklerinin ne düzeyde oldukları araştırılmıştır.

Yöntem

Çalışmada belgesel tarama yöntemi⁹ kullanılarak doküman incelemesi yapılmıştır. Var olan kayıt ve belgeleri inceleyerek veri toplamaya belgesel tarama denir. Bu kapsamda eğitim fakülteleri lisans dönemi müzik öğretmenliği ana bilim dalında okutulan dersler ve imam-hatip liselerinde okutulan dinî mûsikî dersinin müfredatı incelenmiştir. Bu inceleme neticesinde elde edilen veriler bir araya getirilerek yorumlanarak analiz edilmiştir. Çalışmada elde edilen verilerin yorumlanması çalışmanın bulgu, sonuç ve öneriler kısmına referans olmuştur.

Veri Toplama

Müzik öğretmenliği lisans programında 8 dönem boyunca öğretmen adaylarına okutulan tüm derslerle içeriği, imam-hatip liselerinde okutulan dinî mûsikî dersinin mevcut müfredatındaki temel bilgiler çalışmanın veri kaynağını oluşturmaktadır.

Verilerin Analizi

Çalışma esnasında toplanan veriler, anlamlı bir bütün haline getirilerek belirlenip yorumlanmaya çalışılmıştır.

⁸ Başaran, *Eğitime Giriş*, 11.

⁹ Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (Ankara: Nobel Yayınları, 2005), 79.

MÜZİĞE İLK ADIM

İnsanoğlunun yaşama ilk adımı atmasıyla birlikte başlayan hayatında duyduğu ilk seslerden birisi kendi ağlama sesidir. Ana rahmine düştüğü andan itibaren kalbinin atmaya başlaması da müziğin yapı taşı olan ritimle ilk tanışmasıdır diyebiliriz. Anne karnında yedi aylık bir bebek bile duyduğu seslere, müziklere tepkiler verebilmektedir.¹⁰ Kulağa gelen sessel titreşimler ya da titreşim demetleri bir uyarandır. ¹¹Daha sonra yaşa bağlı olarak başlayan gelişme, çevreyi keşif vb. tüm uyaranların algılanması ve adlandırılması dönemiyle gelişim süreci devam etmektedir.

Okul dönemi geldiğinde ise tüm öğrenciler akademik, sanatsal vb. anlamda hazır bulunuşluk düzeylerine bakılmaksızın sadece yaş kriterine göre ilkokul 1. Sınıfta örgün eğitime başlarlar. Eğitimin sayısız tanımı olsa da kısaca, istendik davranış kazandırma süreci olarak tanımlanabilir. Eğitimin özündeki amaç, bireylerin yeteneklerini geliştirmeyi, onlara bilgi ve beceri kazandırmayı, onları toplumsal yaşamdaki görevlere hazırlamaktır.¹² Okul sürecinde öğrencilerin eğitimiyle birinci derecede ilgili kişi öğretmendir. Öğretmenler, okul olarak adlandırılan sosyal sistemin en stratejik parçalarından biridir.¹³ Okul süreci içinde öğrencilerin hayata dair öğrendikleri akademik bilgilerin yanı sıra müzik, görsel sanatlar gibi sanatsal bilgi ve yeteneklerinin geliştirilmesi de amaçlanır ve bu alandaki derslere de bu alanda yetişmiş öğretmenler girerler.

Özellikle görsel sanatlar, müzik alanı derslerinin ortak bir adla sanat dersleri olarak adlandırıldığını görmekteyiz. Müzik dersleri, ilkokullarda sınıf öğretmenleri, ortaokullarda ve liselerde ise imkanlar dahilinde branşı müzik olan branş öğretmenleri tarafından verilmektedir.

Liselerde görsel sanatlar ya da müzik dersi seçmeli derstir ve öğrencilerden bu derslerden birini seçmeleri istenir. Birçok lisede uygulama böyle iken Anadolu ve diğer İmam-Hatip Liselerinde müzik dersi, müzik-görsel sanatlar-beden eğitimi dersleri arasından seçilir. İmam- Hatip Lisesi öğrencileri bu üç dersten bir tanesini zorunlu ders olarak seçer. Bunun dışında haftada iki ders saati olarak da dinî mûsikî dersi de seçmeli dersler arasında yer almaktadır.

Dinî mûsikî derslerinin eğitim-öğretim ortamında okutulduğu kademeleri incelediğimizde ortaöğretimde İmam-Hatip Liselerinde Dinî Mûsikî (seçmeli

10 Ayperi Dikici Sığırtmaç, *Okul Öncesi Dönemde Müzik Eğitimi* (İstanbul: Kare Yayınları, 2005), 14.

11 Ali Uçan, *İnsan ve Müzik İnsan ve Sanat Eğitimi* (Ankara: Evrensel Müzik Yayınları, 2005), 22.

12 Mahmut Âdem, *Eğitim Planlaması* (Ankara: Şafak Yayınları, 1997), 16.

13 Ziya Bursalıgözü, *Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış* (Ankara: Pegem Yayınları, 2002), 42.

ders¹⁴), üniversitelerde ise İlahiyat Fakültelerinde “Türk Din Mûsikîsi” dersi olarak okutulduğunu görmekteyiz. Bu derslere giren öğretmenler ise İmam-Hatip Liselerinde müzik öğretmenleri, üniversitelerde ise imkânlar dâhilinde dinî mûsikî öğretmenleri girmektedir. Ancak gerek İmam-Hatip liselerinde gerekse İlahiyat Fakültelerinde bu dersi okutacak alan öğretmeni yeteri sayıda değildir.¹⁵

Her ne kadar dinî mûsikî dersine girecek öğretmen sayısı nicel olarak az gözükse de dersin hedeflediği kazanımlara ulaşabilmesi bakımından bu derse girecek öğretmenlerin nitel anlamda yeterliği kazanımların ana ögesidir. İmam-Hatip Liselerinde seçmeli ders olarak karşımıza çıkan Dinî Mûsikî derslerine bu okullarda ya da okulların bulunduğu ilçede görev yapan müzik öğretmenleri girmektedirler.

İMAM HATİP LİSELERİNDE DİNİ MÛSİKİ DERSİ

İmam-Hatip Liselerinde okutulan “Dinî Mûsikî Dersi” müfredatını incelediğimiz zaman dersin ana amaçlarının;

9. SINIF	10. SINIF	11. SINIF	12. SINIF
Mûsikî ve Dinî Mûsikî Hakkında Bilgi Edinmek	Câmi ve Tasavvuf (Tekke) Mûsikîsi Ortak Formları Hakkında Bilgi Edinmek	Dinî Mûsikî Bölümlerinden Olan Câmi Mûsikîsinin Çeşitlerini Uygulamalı Olarak Kavramak	Din Dışı Mûsikîyi ve Bölümlerini Kavramak
Türk Mûsikîsi Hakkında Bilgi Edinmek	Tasavvuf Mûsikîsi Hakkında Bilgi Edinmek	Türk Din Mûsikîsinde Belli Başlı Makamları Kavramak	Din Dışı Mûsikînin Formlarını Kavramak 15-32 Zamanlı Usûlleri Kavramak
Câmi Mûsikîsini Tanıyıp Çeşitleri Hakkında Bilgi Edinmek	Türk Din Mûsikîsinde En Çok Kullanılan Makamları Kavramak	Türk Din Mûsikîsinde Kullanılan 8-15 Zamanlı Usûlleri Kavramak	Türk Din Mûsikîsi Aletlerini Kavramak

14 MEB İmam-Hatip Liseleri haftalık ders programında öğrenciler haftada 1 ders saati müzik-resim-beden eğitimi derslerinden birini seçiyorlar ve aynı zamanda tamamen seçmeli ders olarak da haftada 2 ders saatine kadar dinî mûsikî dersi seçilebiliyor. BİMER aracılığıyla alınan bilgide haftalık ders saatinde gözükken müzik dersinde de dinî mûsikî dersi işlenebileceği ifade edilmiştir. Dolayısıyla İmam-Hatip Liselerindeki müzik dersini de dinî mûsikî dersi olarak kabul edilmektedir.

15 BİMER MEB Din Eğitimi Genel Müdürlüğü yetkililerinden verilen bilgiler neticesinde 2016 yılı itibarıyla 2033 tane İmam-Hatip Lisesi olduğu bunun 744 tanesinde kadrolu müzik öğretmeni bulunduğu belirtilmiştir.

9. SINIF	10. SINIF	11. SINIF	12. SINIF
Ezân, Kâmet vb. Câmi Hizmetlerinde Özellikle Arz Edilen Konularda Maharet Kazanmak	Makamlar İle İlgili Terimleri Öğrenmek 4-8 Zamanlı Usûlleri Kavramak	Türk Saz Müsîkîsi Formlarını Kavramak	Türk Din Müsîkîsinin Tarihçesini Açıklamak
	Basit Solfej Çalışmaları Yaparak Öğrencilerin Müsîkiye İntibaklarını Sağlamak	Basit Solfej Çalışmaları Yaparak Öğrencilerin Müsîkiye İntibaklarını Sağlamak	Solfej Çalışmalarını Yaparak Öğrencilerin Müsîkiye İntibaklarını Sağlamak

Temel Müzik Nazariyatı, Usûller¹⁶, Makamsal Müzik, Kur'ân-ı Kerim'in Makamsal Biçimde Okunması, Ezân, Sâlâ, Kâmet gibi uygulamaların makamsal müzik biçiminde okunması gibi kazanımlardan meydana geldiği görülür. Dolayısıyla dinî müsîkî dersine giren öğretmenin öğretmekle mükellef olduğu haliyle bilmesi gereken konu başlıkları kısaca bu şekildedir. Derse girmekle mükellef olan müzik öğretmenlerinin, lisans döneminde aldığı dersler ise, genel olarak "Klasik Batı Müziği" ni içine alan konulardan oluşmaktadır. Bu dersleri şu şekilde sıralayabiliriz:

MÜZİK ÖĞRETMENLİĞİ LİSANS PROGRAMI

MÜZİK ALANI İLE İLGİLİ DERSLER¹⁷

1. DÖNEM	2. DÖNEM	3. DÖNEM	4. DÖNEM	5. DÖNEM	6. DÖNEM	7. DÖNEM	8. DÖNEM
Piyano 1	Piyano 2	Piyano 3	Piyano 4	Piyano 5	Piyano 6	-	-
Çalgı Eğt. 1	Çalgı Eğt. 2	Çalgı Eğt. 3	Çalgı Eğt. 4	Çalgı Eğt. 5	Çalgı Eğt. 6	Çalgı Eğt. 7	Çalgı Eğt. 8
Müzik Teorisi İşt. 1	Müzik Teorisi İşt. 2	Müzik Teorisi İşt. 3	Müzik Teorisi İşt. 4	Koro 1	Koro 2	Koro 3	Eğitim Müziği Beste.
Okul Çalgıları 1	Okul Çalgıları 2	Okul Çalgıları 1	Okul Çalgıları 1	Orkestra Oda Müziği 1	Orkestra Oda Müziği 2	Orkestra Oda Müziği 3	Koro Yönetimi

¹⁶ Gülçin Yahya Kaçar, *Türk Müsîki Rehberi* (Ankara: Maya Yayınları, 2009), 24.

¹⁷ YÖK (Yüksek Öğretim Kurumu) resmi web sitesinden alınmış ekler kısmında tablonun tamamına yer verilmiştir.

1. DÖNEM	2. DÖNEM	3. DÖNEM	4. DÖNEM	5. DÖNEM	6. DÖNEM	7. DÖNEM	8. DÖNEM
Bireysel Ses Eğitimi 1	Bireysel Ses Eğitimi 2	Toplu Ses Eğitimi 1	Toplu Ses Eğitimi 2	Türk Halk Müziği	Türk Sanat Müziği	Oyun, Dans ve Müzik	Orkestra Oda Müziği Yönt.
			Okul Bandosu	Eşlik (Koropet.)			
			Elektronik Org Eğitimi	Güncel Pop. Müzik			
				Müzik Kült.			

Tabloda, Genel Kültür ve Eğitim Bilimleri alanı derslerine yer verilmemiştir. Tablonun tamamına ekler kısmında yer verilmiştir.

Görüldüğü üzere Dinî Mûsikî dersine girmekle mükellef olan müzik öğretmenlerinin lisans eğitim programlarında Türk Müziği Usûlleri, Makamlar, Makamla Kur'an-ı Kerim Uygulamaları, Ezân, Sâlâ gibi dersler bulunmamaktadır. Ancak ne var ki, müzik öğretmenleri kendi yetenek ve kabiliyetleri doğrultusunda bu konuların en azından bir kısmı için kendilerini geliştirerek derse karşı belirli bir yeterlik sağlamaktadırlar.

Dinî Mûsikî dersine giren öğretmenlerin alanlarının normalde müzik olması gerekmektedir. Ancak 2015-2016 eğitim öğretim yılı itibariyle İmam-Hatip Liselerinin neredeyse üçte ikisinde müzik öğretmeni bulunmamaktadır¹⁸.

Başka bir şekilde ifade etmek gerekirse İmam-Hatip Liselerinin yaklaşık üçte ikisinde bu dersin öğretiminden sorumlu uzmanı yoktur. Geriye kalan üçte birinde görev yapan müzik öğretmenlerinin de yaşamış olduğu sıkıntıları sayacak olursak:

Dersin zorunlu ders olmaması,

Ders yapacak özelliklere sahip dersliklerin olmaması,

Ders kitabının öğretmene ve öğrenciyeye uygun olmaması,

Ders hedef ve kazanımlarının öğretmen ve öğrenci seviyesine uygun olmaması olarak sıralayabiliriz. Bu problemlerin hepsi çok önemli ve hayati problemlerdir, hepsi de acil olarak çözülmesi gereken problemlerdir. Ancak en

¹⁸ Başbakanlık İletişim Merkezi 16.05.2016 tarihli 569812 nolu başvurunun 19.09.2016 tarihli yanıt metni. 2033 tane İmam-Hatip Lisesinden 733 tanesinde kadrolu müzik öğretmeni olduğu ifade edilmiştir.

önemli problem derse giren öğretmenin derse karşı yeterliği konusudur. Çünkü her ne kadar ders kitabından, fiziki ortamdan vb. konulardan eksiklikler olsa da alanına hâkim bir öğretmenin tüm bu eksikliklere karşı derste istenen hedeflere ulaşma konusunda başarılı olma ihtimali vardır. Ancak tüm imkânlar sunulmuş olsa bile alanına hâkim bir öğretmen olmadığı takdirde dersin hedeflerine ulaşılmasının da mümkün olmadığı düşünülmektedir.

ALANI MÜZİK OLMAYAN ÖĞRETMENLERİN YETERLİKLERİ

Alanı müzik olan öğretmenler dahi ders kazanımlarına yeterli olmada problemler yaşarken¹⁹ alanı müzik olmayan öğretmenlerin derse karşı yeterlilik düzeyini tartışmak gerekmektedir. Belirli bir yetenek sınavından geçmeden, alanın gereksinimlerini karşılayıp karşılamadığına bakılmaksızın derse giren alan dışı öğretmenlerin bu dersin öğretiminde başarılı olmalarını beklemek gerçekçi bir yaklaşım değildir. Bu gerçek ortadayken böyle bir derse alan dışı öğretmenlerin girmesi bu dersin özüne ve amaçlarına ulaşmada başarılı bir sonuç ortaya koymamaktadır. Bu sorunun giderilmesi için tüm İmam-Hatip Liselerine kadrolu müzik öğretmeni ataması yapılması gerekmektedir. Bu atamanın yapılabilmesi için de gerek müzik dersinin gerekse Dinî Mûsikî dersinin zorunlu derslerden olması ve norm ihtiyacı oluşturularak atamaların yapılması sağlanmalıdır. Aksi takdirde derslere alanı bilmeyen öğretmenler girmeye devam edeceklerdir. Alan dışı öğretmenlerin derse girmesi dersin kazanımlarını sağlamada başarılı olamayacağı gibi alanda yaşanan eksikliklerin de tespit edilmesine engel olacaktır. Alanı olmayan bir derse giren öğretmen, öğrencinin hazır bulunuşluk seviyesini bilme, ders kitabını değerlendirebilme konusunda ehliyetsiz olacağı için bu ve benzer konulardaki eksiklikleri tespit etme ve ilgili yerlere iletme konusunda da yetersiz olacaktır.

Diğer bölümlerde belirtildiği üzere eğitim öğretim ortamında başarılı olmak için amaca uygun hareket etmek önemlidir. Bu amaca yarar sağlayacak tüm saç ayaklarının ayrı ayrı önemleri ve gereklilikleri vardır. Bir tanesi bile eksik olduğu zaman verimlilik konusunda problemler yaşanması kaçınılmazdır. Dolayısıyla eğitim öğretim ortamında derse öğretmekle yükümlü öğretmen mutlaka derse gireceği alanda yetkin olmalı ve alanıyla ilgili uzmanlaşmış olmalıdır. Ancak diğer bölümlerde değinildiği üzere Mûsikî dersine sadece alanı müzik olan öğretmenler girememektedir. Müzik öğretmeni normu olmayan okullarda gerek müzik gerekse Mûsikî derslerine alan dışındaki öğretmenler girmektedir. Bu sorunun

19 T.C. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı, *Eğitim Fakülteleri Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları*, Ankara 1998, 79. Alanı Müzik olan öğretmenler olarak ifade edilen öğretmenler, Eğitim Fakültesi Müzik Öğretmenliği Ana Bilim Dalı mezunu ya da müzikle ilgili bir bölüm bitirip formasyon alarak derse giren öğretmenlerdir. Bu öğretmenlerin ders programında, gerek İmam-Hatip Liselerinin Müfredatına gerekse İmam-Hatip Liselerinde Dinî Mûsikî dersinde kullanılan kitabın konularıyla ilgili dersler (birkaç ders dışında) bulunmamaktadır. Bu sebepten ötürü müzik öğretmenliği alanı mezunu öğretmenlerin dahi Dinî Mûsikî dersinde okutulan ders kitabına yeterli ölçüde hâkim olamaması ihtimali yüksektir.

çözülmesi için Mûsikî dersinin İmam-Hatip Liseleri haftalık ders programının yeniden düzenlenmesi ve bu düzenleme ile Dinî Mûsikî dersinin haftalık 2 saat ve zorunlu derslerden olması sağlanmalıdır. Bu şekilde İmam-Hatip Liselerinde müzik öğretmeni normları açılacak ve neredeyse tüm İmam-Hatip Liselerine kadrolu müzik öğretmeni ataması yapılması sağlanacaktır

MESLEK DERSİ ÖĞRETMENLERİNİN YETERLİKLERİ

Meslek dersi öğretmenlerinin yaşadığı sorunların genelinde İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin hazır bulunuşluk düzeyindeki farklılıklar gelmektedir. Özellikle İmam-Hatip Lisesini tercih eden öğrencilerin, bir kısmının İmam-Hatip Ortaokullarından bir kısmının normal ortaokuldan geliyor olması ders öğretmeni için öğrenci seviyesi anlamında sıkıntı yaşamasına neden olmaktadır. Çünkü İmam-Hatip Ortaokullarından mezun olarak gelen öğrenci ile normal ortaokullardan mezun olup gelen öğrenci hazır bulunuşluk düzeyleri farklılıklar göstermektedir. Dinî Mûsikî dersinde genel olarak böyle bir sıkıntı mevcut değildir. Çünkü İmam-Hatip Lisesine gelen öğrenci normal Ortaokulda da, İmam-Hatip Ortaokulunda da Dinî Mûsikî dersine alt yapı oluşturacak bir ders almamaktadır. Dolayısıyla Dinî Mûsikî dersinde öğrenciler arasında seviye farklılıkları dersi yapmayı engelleyecek düzeyde değildir. Ancak Dinî Mûsikî dersinde daha büyük bir sorun mevcuttur. Dinî Mûsikî dersinin gerek müfredatı, gerekse hali hazırda okutulan ders kitabı İmam-Hatip Lisesine gelen öğrencinin seviyesinin çok üstündedir. Diğer bölümlerde değinildiği üzere derse girecek olan öğretmenin seviyesini dahi zorlayacak niteliktedir.

ÜCRETLİ ÖĞRETMENLERİN YETERLİKLERİ

MEB'in son yıllarda öğretmen açığını kapatmak amacıyla uyguladığı ücretli öğretmenlik maalesef eğitimin sisteminde yaşanan en büyük sıkıntılardan bir tanesidir. Gerek öğretmen gerekse öğrenci açısından olumsuz yönleri bulunan ücretli öğretmenlik uygulaması her sene sayıları artan atanamayan öğretmenlerin işsiz kalmamak için mecburen başvurdukları bir geçici öğretmenlik modelidir. Ücretli öğretmen modelinde²⁰ çalışan öğretmen, girdiği ders üzerinden ücretini almakta ve yerine derse girdiği öğretmen okuldaki görevine tekrar başladığında ücretli öğretmenin okulla ilişkisi kesilmektedir. Bu sistemle çalışan bir öğretmenin aylık duygusunun zedeleneceği daha önceki bölümde belirtilmiş olsa da bu konuyu çok ayrıntıya girmeden ele almakta fayda vardır. Bu sistemle çalışan bir öğretmenin, okula ve öğrenciye karşı aylık duygusu geliştirebilmesi, kurumsal kültür kazanabilmesi, idealist bir anlayışla öğretmenlik yapabilmesi mümkün gözükmemektedir. Ücretli öğretmenlik uygulamasında, geçici işçi

20 Millî Eğitim Bakanlığı Mevzuatı "Öğretmen ve Yöneticilerin Ders ve Ek Ders Saatlerine İlişkin Esaslar" başlıklı 2.12.1998-98/12120 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı 16.12.1998/23555 sayılı resmi gazetede yayınlanmış olan yönetmeliğin "Ders Ücreti Karşılığında Görevlendirme" Başlığının 9. Maddesi.

statüsüne benzer bir sistemde çalışılması işle olan ilişkiyi de geçici kılmakta, yapılan çalışmalar günü kurtarmaya yönelik çalışmalardan ileri gitmemekte, eğitim ortamında yaşanan başka problemlerin tespitini de güçleştirmektedir. Her ne kadar ücretli öğretmenlik uygulaması yayılarak devam etse ve kısmen bazı problemlere çözüm üretiyor gözükse de genel anlamda ve uzun vadede eğitim öğretimi geliştiren bir uygulama değildir. Bu konuda yapılacak düzenleme gayet nettir: ücretli öğretmenlik sistemi kaldırılmalı ve mutlaka kadrolu öğretmenlik sistemi uygulamasına geçilmelidir.

Kadrolu olarak çalışan öğretmenin okuluna, dersine, öğrencisine, kurumuna karşı tutumları, çalışma isteği ücretli çalışan bir öğretmene göre kuşkusuz daha olumlu olacaktır. Yarınını göremeyen bir öğretmenin performansı ile gören bir öğretmenin performansı aynı olmayacaktır. Buradan yola çıkarak “ücretli çalışan öğretmenler başarısızdır” demek doğru olmaz mutlaka çok başarılı çalışan ücretli öğretmenler vardır ancak ücretli çalışma sistemi, eğitim ortamında görev yapan öğretmenin mutlulukla çalıştığı bir sistem değildir. Aynı ortamda, aynı yollardan geçerek, üniversitelerin aynı bölümünden mezun olan öğretmenlerin aynı ücretle ve özlük hakkıyla çalışmaması, öğrencilerin, öğretmenleri kadrolu, sözleşmeli, ücretli diye ayırması savunulacak bir sistem değildir. Tüm öğretmenlerin kadrolu olarak çalışması ve bugün uygulanan ayrımcı yaklaşımdan vazgeçilmesi eğitim öğretimin devamlılığı ve başarısı açısından kaçınılmaz bir gerekliliktir.

Özellikle İmam-Hatip Liselerinde Dinî Mûsikî gibi bir derse mutlaka alanı müzik olan özellikle de Türk Din Mûsikîsi alanında yeterliğe sahip olan öğretmenlerin girmesi gerekirken ücretli öğretmenlerle bu derste başarı sağlanmasının beklenmesi gerçekçi bir yaklaşım olmadığı düşünülmektedir.

ÖĞRETMENLERE YÖNELİK HİZMET İÇİ EĞİTİMLER

İmam-Hatip Liselerinde çalışan müzik (mûsikî) öğretmenlerine yönelik hizmet içi eğitimler Milli Eğitim Bakanlığına bağlı “Hizmet İçi Eğitim” birimleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Özellikle İmam-Hatip Liselerinde dinî mûsikî dersine giren müzik öğretmenlerinin derslerine yönelik hizmet içi eğitim almak istedikleri, buna ihtiyaç duydukları bilinmektedir.²¹ Ancak Dinî Mûsikî dersine yönelik hizmet içi eğitimlerin gerektiği şekilde yapılmadığı da İmam-Hatip Liselerinde çalışan müzik öğretmenleri tarafından ifade edilmektedir.

Haftalık ders saatinde müzik dersinin, “beden eğitimi –görsel sanatlar –müzik” dersi içinden bir tanesinin seçilebilecek şekilde olmasından, Dinî Mûsikî dersinin ise seçmeli ders olması bakımından İmam-Hatip Liselerinde mûsikî dersine

21 Özkan Apaydın, “İmam-Hatip Lisesi Öğrencilerinin Dinî Mûsikî Derslerine Yönelik Tutumları” (Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2017).

hak ettiği önem verilmemiştir.²² Çünkü önemli görülen bir dersin haftalık ders programında zorunlu ders olarak okutulması gereklidir. Ancak derslerin zorunlu olmaması, bu derse giren öğretmenlerin ihtiyaç duyduğu hizmet içi eğitimin de istenildiği şekilde gerçekleştirilememesi sonucunu doğurmuştur.

SONUÇ

Müzik öğretmenliği lisans programı derslerinin içeriklerinden anlaşılacağı üzere müzik öğretmenliği bölümü mezunu müzik öğretmenlerinin, dinî mûsikî dersinin konularına yönelik bir eğitimleri yoktur. Müzik öğretmenliği lisans programı piyano ve klasik batı müziği dersleri ağırlıklı bir programa sahiptir. Dinî mûsikî dersinin müfredatında ve ders kitabında belirlenmiş hedef ve kazanımlar ise Klasik Türk Müziği, Türk Din Mûsikîsi konularından oluşmaktadır.

Müzik öğretmenliği lisans programında bir dönemde Türk Halk Müziği ve Türk Sanat Müziği ile ilgili birer ders bulunmaktadır. Bu dersler sayesinde yeterli olmasa da müzik öğretmenleri bu konularla ilgili bilgi ve beceriler edinebilmektedir. Ancak bu dersleri tam anlamıyla kavramak ve öğretmenlik döneminde öğrencilere anlatabilmek bu konuda yeterli düzeye ulaşabilmek için bu derslerin tüm dönemlere yayılması gerekmektedir.

Ayrıca İmam-Hatip Liselerinde sanatsal derslerin neredeyse yok denilecek kadar az olduğu da çalışma neticesinde ulaşılan ayrı bir sonuç olarak ortaya çıkmıştır. İslam Dini; sanata ve sanatçıya çok önem veren bir dindir. Sanat, bir noktada insanın varoluş meseledir.²³ Hele ki konu mûsikîyse bu önem daha da artmaktadır. Konuyla ilgili, bir hadiste "Kur'an-ı Kerim tefhîm²⁴ ile indirildi" buyurulmaktadır.²⁵

Öneriler

İslâm dininde, sesin ve dolayısıyla müziğin yerinin önemli olduğunu bilinmektedir. Çünkü neredeyse tüm ibadetlerde mûsikî vardır ve kullanılmaktadır. Tabii, kullanan kişinin becerisi ölçüsünde; yani mûsikî bilgisi ve icra yeteneğini kullanabildiği ölçüde Mûsikî vardır. Örneğin, bir Müslüman'ın ömrü boyunca yaptığı ibadetlerden birisi yüce kitabımız Kur'an Kerim'i okumaktır. Kur'an-ı Kerim'in içinde mûsikîyle ilgili herhangi bir ayet yoktur.²⁶ Ancak, Cenabı Allah, yarattığı her canlıya güzellikler ve yarattığı en üstün varlık olan insana, hem güzellik hem de güzellikleri anlayabilecek akıl ve zekâyla birlikte sesleri duyabilme ve sesini kullanabilme özelliğini vermiştir. İslam'ın içinde yer alan Kur'an okuma, Ezân okuma, Mevlîd okuma, vb. tüm ibadetler "ses" e dayalı olarak

22 Milli Eğitim Bakanlığı İmam-Hatip Liseleri Ders Programı ekler kısmında verilmiştir.

23 Ali Uçan, *İnsan ve Müzik İnsan ve Sanat Eğitimi* (Ankara: Evrensel Müzik Yayıncılık, 2005), 172.

24 Tefhîm, harfleri imâle etmeksizin dolgun bir sesle okumak anlamına gelmektedir.

25 Fazlı Arslan, *İslâm Medeniyetinde Mûsikî* (İstanbul: Beyan Yayıncılık, 2015), 137.

26 Bayram Akdoğan, *Türk Din Mûsikîsi Dersleri* (Ankara: Bilge Yayınevi, 2010), 38.

yapılan ibadetlerdir. Yani bunu yapacak kişinin sesini iyi ve doğru kullanması, sesini güzelleştirmesi gerekmektedir. Aksi takdirde yapılan ibadetin niteliği ve insanlara etki etme tesiri azalacaktır.

Yüce kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de, bu konuyla ilgili olarak çirkin ses kötülenmiş ve "yürüyüşünde mütevazı ol, sesini alçalt, çünkü seslerin en çirkinini eşeklerin sesidir" buyrulmuştur.²⁷ Buradan anlaşılacağı üzere "ses" in çirkin olabileceği, sesin sıfatsal manalara sahip olduğu buyrulmuştur. Çirkin olan bir ses, güzel de olabilir hatta güzel olmalıdır diyebiliriz. Kaldı ki, din gibi inanç gibi önemli bir konuda insanları etkileyip, tesiri altında bırakan ibadetlerdeki en önemli işleve sahip olan şey, ses güzelliğidir. Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed Mustafa (S.A.V.) çok güzel sesiyle Kur'ân-ı Kerim okuyan Salim Mevlâ Huzeyfe için: " Ümmetimde böyle bir kimse bulunduran Allah'a hamd olsun" diyerek Kur'ân-ı Kerim'in güzel bir sesle okunmasının önemini vurguladığı bilinmektedir.²⁸ Buradan yola çıkarak İmam-Hatip Liselerinde okutulan dinî mûsikî derslerinin, bu alanda uzmanlaşmış öğretmenler tarafından verilmesi gerekli görülmektedir.

Dinî Mûsikî dersinde hedeflenen kazanımlar gerçekleştirilme bu problemlerin hepsinin ivedi şekilde çözülmesine bağlıdır. Problemlerin çözümünde ilgili olan tüm kurumlar bir araya gelerek ortak bir strateji belirlemelidir. Okullar öğrencilerin gereksinimlerine yanıt vermekle mükellef kurumlardır²⁹. Ders öğretmeninin yetiştirilmesinde iki kuruma büyük bir sorumluluk düşmektedir. Birincisi YÖK'tür. Çünkü Dinî Mûsikî dersine giren müzik öğretmenlerinin büyük bir bölümü üniversitelerin eğitim fakültesi müzik öğretmenliği programı mezunlardır. YÖK, adı geçen eğitim fakültelerinin müzik lisans programına Dinî Mûsikî dersiyile ilgili derslerin koyulması için gerekli çalışmaları başlatmalıdır.

İkinci sorumlu kurum MEB'dir. MEB'in İmam-Hatip Liselerinde okutulan Dinî Mûsikî dersine giren müzik öğretmenlerine yönelik hizmet içi eğitim kurslarının açılması ve öğretmenlerin derse karşı yeterliklerinin en üst seviyeye getirilebilmesi için gerekli çalışmaları yapması gerekmektedir. Ders kitabında bulunan içeriklerin ve kazanımların öğretmene ve öğrenciye uygun olacak şekilde revize edilmesi, dersin işlevini arttırmak için gerekli olan planlamaların yapılması gerekmektedir. Bu şekilde koordine edilen bir süreçle kısa ve uzun vadede problemler çözümlenerek amacına uygun bir öğretmen politikası uygulanabilecektir. Böylece Milli Eğitimin temel dayanağı olan öğrenciler eğitim-öğretim ortamında gördükleri dersleri en iyi imkânlarla öğrenmeye çalışacaklardır. Öğretmenler de kendilerine verilen imkânlar sayesinde daha fazla çalışmak isteyecek ve mesleğine karşı aidiyet ve idealistlik gibi kendisi için verimli olacak duygularını geliştirecek ve öğrencilerine karşı daha verimli bir öğretmen olacaktır.

27 Akdoğan, *Türk Din Müsiki Dersleri*, 39.

28 Bahriye Üçok, "İslâm'da Müsiki Üzerine", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 14, (1966): 1.

29 Nurdan Kalaycı, "Okul Ortamında Problemler, Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi* 41 (2005): 41,169.

Bir toplum varlığını sürdürebilmek için, bu toplumu oluşturan bireyleri, amaçlarına göre yetiştirmek, eğitmek ve bunu gerektiği şekilde planlayarak koordine etmek zorundadır. Eğitimin temel taşı, odak noktası, merkezi öğretmendir.³⁰ Öğretmen alanına karşı yeterli olabildiği ölçüde mesleğini icra edebilmektedir ve her öğretmenin alanına karşı yetkin olması gereklidir. Aynı zamanda öğretmenler, toplumun bir lideri olarak hem kendi mesleki bağlılık ve gelişmesini hem de öğrencilerin mesleki bağlılık ve gelişmesini sağlamaya çalışmalıdır. Bu amaçla öğretmen, alana ilişkin yayınları, kursları takip etmeli ve eğitim programlarına katılmalıdır.³¹ Öğretmen sürekli değişen öğrenci, müfredat, öğretim programına göre kendini sürekli yenileyebilmeli ve alanına karşı yeterliğini en üst düzeyde tutabilmelidir. Eğitim yöneticileri de bu stratejiye göre planlamalarını yapmalıdırlar, çünkü kurumlar stratejiye göre çalışırlar.³²

Bu gerekliliklerin hepsi eğitim-öğretim ortamı içinde bir gereklilik gibi gözükse de etkileri bütün topluma ulaşmaktadır. Çalışkan, yararlı, yaptığı işi bilen, seven, topluma faydalı olma gayesinde bir nesil yetiştirmek isteyen toplumların öncelikle öğretmenlerinin ihtiyaçlarını en üst düzeyde karşılamalarının önemli bir gereklilik olduğu düşünülmektedir. Bu gerekliliklerin önemli ihtiyaçlar olduğu bilincinin eğitim sistemi içindeki tüm paydaşlar tarafından benimsenmesinin sağlanması bu anlamda atılacak en önemli adımlardan birisi olacaktır. Bu adımın en kısa zamanda atılmasını temenni ediyoruz.

KAYNAKÇA

- Adem, Mahmut. *Eğitim Planlaması*. Ankara: Şafak Yayınları, 1997.
- Akdoğan, Bayram. *Fethullah Şirvanî ve Mûsikî Risâlesi Mecellatun Fi'l Mûsîka*, Ankara: Bilge Yayınları, 2009.
- Akdoğan, Bayram. *Mevleğin Din Anlayışında Mûsikî*. Ankara: Bilge Yayınları, 2009.
- Akdoğan, Bayram. *Örneklerle Türk Mûsikînde Formlar*. Ankara: Bilge Yayınları, 2010.
- Akdoğan, Bayram. *Sanat'ın Kitabı*. Ankara: Mans Medya Yayınları, 2014.
- Akdoğan, Bayram. *Türk Din Musikisi Dersleri*. Ankara: Bilge Yayınları, 2010.
- Aksu, Mualla. *Eğitimde Stratejik Planlama ve Toplam Kalite Yöntemi*. Ankara: Anı Yayınları, 2001.
- Apaydın, Özkan. "İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Dinî Mûsikî Derslerine Yönelik Tutumları". Doktora tezi, Ankara Üniversitesi, 2018.
- Arslan, Fazlı. *İslâm Medeniyetinde Mûsikî*. İstanbul: Beyan Yayınları, 2015.
- Aydın, İnyet. *Eğitim ve Öğretimde Etik*. Ankara: Pegem Yayınları, 2003.
- Başaran, İbrahim Ethem. *Eğitime Giriş*. Ankara: Bilim Yayınları, 1999.

30 Mahmut Âdem, *Eğitim Planlaması* (Ankara: Şafak Yayıncılık, 1997), 187.

31 İnyet Aydın, *Eğitim ve Öğretimde Etik*, (Ankara, Pegem Yayıncılık, 2003), 69.

32 Mualla Aksu, *Eğitimde Stratejik Planlama ve Toplam Kalite Yöntemi* (Ankara: Anı Yayıncılık, 2001), 3.

- Bursaliođlu, Ziya. *Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış*. Ankara: Pegem Yayınları, 2002.
- Hegel, George Wilhelm. *Estetik Güzel Sanatlar Üzerine Dersler*. trc. Taylan Altuğ, Hakkı Ünler. İstanbul: Payel Yayınları, 1994.
- Kaçar, Gülçin Yahya. *Türk Müsiki Rehberi*. Ankara: Maya Yayınları, 2009.
- Kalaycı, Nurdan. "Okul Ortamında Problemler, Kuram ve Uygulamada Eğitim Yöntemi". *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 41 (2005): 169.
- Karasar, Niyazi. *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları, 2005.
- Nurdağ, Salih. "Bir Eğitimci Olarak Okul Piyesleri", *Hece Dergisi* 4, sy. 10 (2005): 104-279.
- Sığırtmaç, Ayperi. *Okul Öncesi Dönemde Müzik Eğitimi*. İstanbul: Kare Yayınları, 2005.
- Uçan, Ali. *İnsan ve Müzik İnsan ve Sanat Eğitimi*. Ankara: Evrensel Müzik Yayınları, 2005.
- Üçok, Bahriye. "İslâm'da Müsiki Üzerine". *Ankara Üniversitesi İllâhiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 1 (1966): 14.
- Ünsür, Ahmet. *İmam-Hatip Liseleri Kuruluşundan Günümüze*. İstanbul: Ensar Yayıncılık, 2005.